

Адміністративне право і процес

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19333167>

Повноваження Служби безпеки України у сфері забезпечення державної безпеки: адміністративно-правовий аналіз

Буга Ганна Сергіївна,

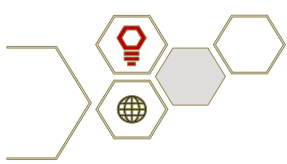
доктор юридичних наук, доцент, начальник відділу організації наукової діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3957-7387>

Буга Володимир Васильович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0655-5256>

Прийнято: 10.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

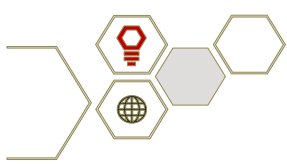
Анотація. Метою статті є комплексний адміністративно-правовий аналіз повноважень Служби безпеки України у сфері забезпечення державної безпеки, визначення особливостей їх реалізації та обґрунтування основних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності цього органу в умовах сучасних безпекових викликів, зокрема збройної агресії російської федерації, інформаційних та кібернетичних загроз, а також формулювання пропозицій щодо забезпечення оптимального балансу між реалізацією повноважень Служби безпеки України та дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Методи. Методологічну основу дослідження становить системно-структурний підхід, що дозволив розглянути Служби безпеки України як складний інституційний елемент сектору безпеки і оборони держави. Застосування формально-юридичного методу забезпечило аналіз нормативно-правових засад діяльності Служби безпеки України, зокрема положень законів України «Про Службу безпеки України», «Про національну безпеку України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про боротьбу з тероризмом» та інших актів. Порівняльно-правовий метод використано для дослідження наукових підходів вітчизняних учених до визначення адміністративно-правового статусу Служби безпеки України та механізмів реалізації її повноважень.

Результати. У ході дослідження визначено місце та роль Служби безпеки України в системі органів сектору безпеки і оборони України. Розкрито зміст ключових повноважень цього органу, серед яких контррозвідувальна діяльність, протидія тероризму та організованій злочинності, забезпечення кібербезпеки, охорона державної таємниці, захист суверенітету та територіальної цілісності держави. Проаналізовано адміністративно-правові механізми реалізації повноважень Служби безпеки України, включаючи внутрішню та зовнішню адміністративну діяльність і взаємодію з іншими правоохоронними органами. Виявлено ключові проблеми правового регулювання: недостатня чіткість норм, прогалини у законодавстві, необхідність посилення механізмів демократичного контролю та забезпечення прозорості функціонування служби.

Висновки. Доведено, що Служби безпеки України є одним із ключових суб'єктів системи національної безпеки України, діяльність якого регламентується комплексом нормативно-правових актів та спрямована на захист суверенітету, конституційного ладу і життєво важливих інтересів держави. Зроблено висновок про необхідність удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України шляхом забезпечення балансу між ефективністю реалізації її повноважень та

гарантуванням прав і свобод громадян, розвитку механізмів демократичного контролю, а також гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері прав людини та державної безпеки.

Ключові слова: Служба безпеки України, державна безпека, адміністративно-правове регулювання, повноваження, національна безпека, контррозвідувальна діяльність, права і свободи людини, сектор безпеки і оборони.

Powers of the Security Service of Ukraine in the field of ensuring state security: Administrative and legal analysis

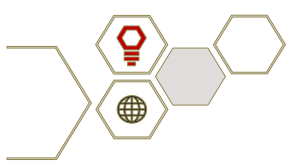
Hanna Buha,

Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of Organization of Scientific Activities, Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3957-7387>

Volodymyr Buha,

Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Administrative and Legal Disciplines, Faculty of Training Specialists for Preventive Activities Units of the National Police of Ukraine, Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0655-5256>

Abstract. The purpose of the article is a comprehensive administrative and legal analysis of the powers of the Security Service of Ukraine in the field of ensuring state security, determining the features of their implementation and substantiating the main directions of improving the administrative and legal regulation of the activities of this body in the context of modern security challenges, in particular the armed aggression of the Russian Federation, information and cyber threats, as well as formulating proposals for ensuring the optimal balance between

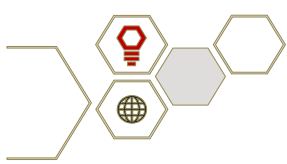

the implementation of the powers of the Security Service of Ukraine and compliance with the constitutional rights and freedoms of man and citizen.

Methods. The methodological basis of the study is a system-structural approach, which allowed us to consider the Security Service of Ukraine as a complex institutional element of the security and defense sector of the state. The application of the formal-legal method provided an analysis of the regulatory and legal foundations of the activities of the Security Service of Ukraine, in particular the provisions of the laws of Ukraine «On the Security Service of Ukraine», «On National Security of Ukraine», «On Counterintelligence Activities», «On Combating Terrorism» and other acts. The comparative legal method was used to study the scientific approaches of domestic scientists to determining the administrative and legal status of the Security Service of Ukraine and the mechanisms for implementing its powers.

Results. The study determined the place and role of the Security Service of Ukraine in the system of bodies of the security and defense sector of Ukraine. The content of the key powers of this body was revealed, including counterintelligence activities, countering terrorism and organized crime, ensuring cybersecurity, protecting state secrets, protecting the sovereignty and territorial integrity of the state. The administrative and legal mechanisms for implementing the powers of the Security Service of Ukraine were analyzed, including internal and external administrative activities and interaction with other law enforcement agencies. Key problems of legal regulation were identified: insufficient clarity of norms, gaps in legislation, the need to strengthen mechanisms of democratic control and ensure transparency in the functioning of the service.

Conclusions. It is proven that the Security Service of Ukraine is one of the key subjects of the national security system of Ukraine, the activities of which are regulated by a set of regulatory legal acts and are aimed at protecting the sovereignty, constitutional order and vital interests of the state. The conclusion is made about the need to improve the administrative and legal regulation of the activities of the

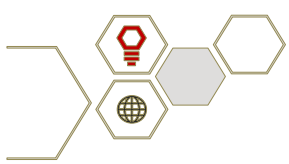
Security Service of Ukraine by ensuring a balance between the effectiveness of the implementation of its powers and guaranteeing the rights and freedoms of citizens, the development of mechanisms of democratic control, as well as the harmonization of national legislation with international standards in the field of human rights and state security.

Keywords: Security Service of Ukraine, state security, administrative and legal regulation, powers, national security, counterintelligence activities, human rights and freedoms, security and defense sector.

Постановка проблеми. Україна є суверенною та демократичною державою, яка забезпечує та захищає права і свободи своїх громадян. У сучасних умовах викликів та змін особлива увага приділяється питанню адміністративно-правового регулювання діяльності Служби безпеки України в аспекті захисту основних прав і свобод людини та громадянина. Це зумовлено тим, що діяльність СБУ здебільшого спрямована на протидію зовнішнім загрозам і забезпечення стабільності в країні [1, с. 43].

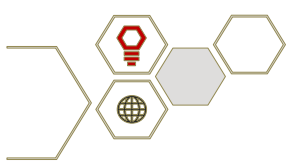
На сьогодні, Україна проходить через непростий етап своєї історії, який супроводжується військовим конфліктом і постійною загрозою її територіальній цілісності. У таких обставинах питання гарантування державної та національної безпеки стають надзвичайно важливими, особливо у зв'язку з місією та діяльністю Служби безпеки України (СБУ) [2, с. 76]. У таких умовах Служба безпеки України виступає однією з ключових інституцій держави, діяльність якої спрямована на своєчасне виявлення, попередження та нейтралізацію загроз національній безпеці [3, с. 118].

Отже, слід відмітити, що серед ключових нормативних актів, що формують правову основу діяльності Служби безпеки України, варто виділити наступні: Закон України «Про Службу безпеки України». Цей документ визначає засади й принципи функціонування Служби безпеки, структуру та організацію її роботи, склад кадрів, повноваження (обов'язки і права), а також

механізми контролю й нагляду за її діяльністю [4]; Закон України «Про національну безпеку України». Закріплює правові основи та принципи державної політики у сферах національної безпеки та оборони, визначаючи роль і місце СБУ в цих галузях [5]; Закон України «Про державну таємницю» [6]. Призначає СБУ спеціально уповноваженим органом із забезпечення охорони державної таємниці, регулює порядок діяльності, пов'язаної із державною таємницею, забезпечує режим секретності за участю фахівців СБУ, а також наділяє службу повноваженнями здійснювати контроль за станом її збереження в усіх державних структурах; Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [7]. Визначає СБУ як головний орган у загальнодержавній системі протидії тероризму, конкретизує її повноваження у цій сфері та закріплює принципи міжнародного співробітництва щодо боротьби з тероризмом; Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» [8]. Встановлює, що СБУ є спеціально уповноваженим державним органом у сфері контррозвідки, визначає підстави, засади, функції та повноваження служби в цьому напрямі, а також забезпечує соціальні та правові гарантії співробітникам, які здійснюють відповідну діяльність; Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [9]. Регламентує права та обов'язки СБУ під час проведення оперативно-розшукових заходів, визначає координацію дій підрозділів для боротьби з тероризмом та передбачає гарантії законності в ході виконання оперативно-розшукової діяльності.

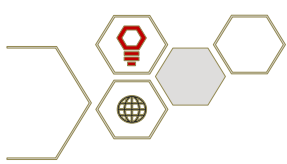
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративно-правового статусу, компетенції та повноважень Служби безпеки України у сфері забезпечення державної безпеки досліджена такими вченими як Джафарова О. В., Шатрава С. О., Лещенко Д. О., Гриценко В. Г., Сокурєнко О. А., Серєда О. Г., Свічкарьова Я. В., Каглинський О. Є., Власюк О. С., Шмоткін О. В., Швайка М.М. та ін. Серед сучасних досліджень заслуговують на увагу праці, присвячені окремим аспектам діяльності СБУ, зокрема наукова стаття Джафарової О. В., Шатрави С. О. та Лещенка Д. О.

«Адміністративно-правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина службою безпеки України: питання сьогодення», де розглянуто проблеми захисту прав громадян у контексті діяльності СБУ, а також праця Гриценка В. Г. та Сокурєнка О. А. «Адміністративно-правове забезпечення державної та національної безпеки органами Служби безпеки України в умовах воєнного стану», у якій досліджено специфіку функціонування служби в особливий період. Особливої уваги заслуговує дослідження Середи О. Г. та Свічкарьової Я. В. «Правничі компетентності та повноваження служби безпеки України», у якому систематизовано основні напрями діяльності СБУ, та праця Каглинського О. Є. «Правові засади діяльності Служби безпеки України як суб'єкта сфери безпеки і оборони», присвячена місцю СБУ в системі органів сектору безпеки. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання комплексного адміністративно-правового аналізу повноважень СБУ в умовах сучасних безпекових викликів потребує подальшого дослідження.

Методологію дослідження склали загальнонаукові методи (аналіз та синтез, узагальнення, індукція та дедукція), а також спеціально-юридичні методи: системно-структурний, який дозволив розглянути Служби безпеки України як складний інституційний елемент сектору безпеки і оборони держави; формально-юридичний, застосований для аналізу нормативно-правових засад діяльності Служби безпеки України; порівняльно-правовий, використаний для дослідження наукових підходів вітчизняних учених до визначення адміністративно-правового статусу Служби безпеки України та механізмів реалізації її повноважень.

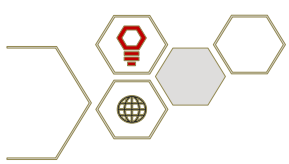
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених діяльності Служби безпеки України, низка важливих аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребує більш ґрунтовного аналізу питання комплексного адміністративно-правового регулювання повноважень СБУ у сфері забезпечення державної безпеки в умовах сучасних безпекових

викликів. Особливої уваги потребує проблема оптимального співвідношення між розширенням повноважень СБУ та забезпеченням належного рівня гарантій дотримання прав і свобод людини і громадянина. Також недостатньо дослідженими залишаються питання удосконалення механізмів контролю за діяльністю СБУ, а також гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини. Крім того, в умовах воєнного стану та зростання сучасних загроз, зокрема інформаційних, кібернетичних та терористичних, актуальним є питання удосконалення адміністративно-правових механізмів реалізації повноважень СБУ та підвищення ефективності її взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони держави.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є комплексний адміністративно-правовий аналіз повноважень Служби безпеки України у сфері забезпечення державної безпеки, визначення особливостей їх реалізації та обґрунтування основних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності цього органу. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань: проаналізувати нормативно-правові засади діяльності Служби безпеки України у сфері забезпечення державної безпеки; визначити зміст та особливості повноважень СБУ як суб'єкта сектору безпеки і оборони; дослідити адміністративно-правові механізми реалізації повноважень СБУ; окреслити основні проблеми та перспективи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності СБУ в сучасних умовах.

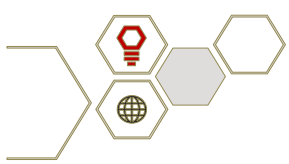
Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи компетенцію як один із ключових елементів правового статусу СБУ, варто відзначити, що її сутність полягає у встановленій сукупності прав і обов'язків, закріплених у формальній формі. Вона охоплює повноваження, надані певним органам чи посадовим особам, які дозволяють забезпечувати здатність органу або його персоналу ухвалювати обов'язкові рішення, організувати їх реалізацію,

здійснювати контроль за виконанням, а також застосовувати відповідні заходи в разі необхідності [10; 11, с. 534].

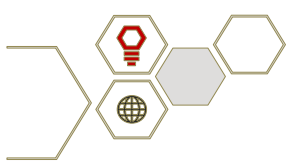
Діяльність Служби безпеки України реалізується за низкою ключових напрямів, до яких належать: здійснення контррозвідувальної діяльності, протидія тероризму, боротьба зі злочинністю, ведення розвідувальної діяльності, участь у забезпеченні прикордонної безпеки, а також гарантування інформаційної безпеки держави. Водночас інші напрями діяльності Служби безпеки України визначаються та конкретизуються відповідно до чинного законодавства України [12 с. 70].

Як зазначають Серета О.Г., Свічкарьова Я.В., однією з головних функцій Служби безпеки України є контррозвідка. Це діяльність, спрямована на виявлення, попередження та нейтралізацію розвідувально-підривної роботи іноземних спецслужб. Завдяки цій роботі СБУ ефективно викриває шпигунів і агентів, які намагаються отримати секретну інформацію або вплинути на внутрішню стабільність країни. Контррозвідка є фундаментальним елементом системи національної безпеки, що забезпечує захист стратегічних інтересів України. Антитерористична діяльність також становить важливий напрямок роботи СБУ. Служба активно протидіє терористичним загрозам, захищаючи населення і запобігаючи можливим терактам. У рамках цієї роботи проводяться спеціальні операції та заходи з нейтралізації терористів. У результаті таких дій вдалося уникнути багатьох загроз, що сприяє захисту життя і безпеки громадян. Важливим завданням СБУ є захист державного суверенітету та територіальної цілісності. В умовах агресії з боку інших країн Служба протидіє сепаратистським рухам і незаконним збройним формуванням. Крім того, вона забезпечує боротьбу з диверсійною та терористичною діяльністю, яка може дестабілізувати ситуацію в державі. Завдяки цим зусиллям підтримується мир і порядок у країні. Боротьба з організованою злочинністю та корупцією – ще одна важлива складова діяльності СБУ. Служба виявляє та припиняє роботу злочинних угруповань,

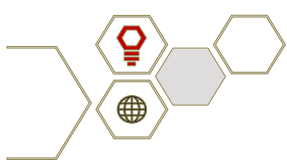
які загрожують економічній і соціальній стабільності держави, а також бореться з корупційними проявами в органах влади й на стратегічно значущих об'єктах. Такі дії сприяють побудові прозорого громадянського суспільства, де кожен має рівні можливості. Сферою відповідальності СБУ також є охорона державної таємниці. Організація забезпечує збереження конфіденційної інформації, контролюючи виконання вимог із захисту держтаємниці. Це мінімізує ризики витоку даних і слугує важливим чинником гарантування національної безпеки. На сучасному етапі кібербезпека стає одним із пріоритетів для СБУ. Служба працює над захистом інформаційних систем від кібератак і несанкціонованого доступу. Вона оперативно виявляє та нейтралізує цифрові загрози, які можуть вплинути на функціонування урядових структур, а також приватних компаній, забезпечуючи стабільність у цифровому просторі та захист персональних даних громадян. Ще одним ключовим напрямком роботи СБУ є оперативно-розшукова діяльність. Застосовуючи сучасні технічні засоби, служба проводить заходи із виявлення та запобігання злочинам. Це дає змогу ефективно реагувати на правопорушення, швидко усувати загрози та підтримувати правопорядок у державі [3, с.120-121].

Як зазначають науковці, Служба безпеки України була створена як правоохоронний орган спеціального призначення, що зумовлює особливий характер покладених на неї завдань. Специфіка діяльності цього органу відображена у профільному законодавстві, де визначено, що Служба безпеки України здійснює свої функції в межах наданої їй компетенції. До основних завдань цього органу належить не лише забезпечення захисту державного суверенітету та територіальної цілісності держави, але й охорона наукового, технічного, оборонного та інформаційного потенціалу країни. Водночас законодавство передбачає необхідність захисту законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, а також від протиправних посягань з боку окремих організацій, груп чи

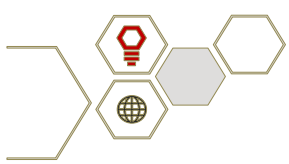

осіб. Крім того, важливим напрямом діяльності Служби безпеки України є запобігання та протидія злочинам, які становлять загрозу життєво важливим інтересам держави [13 с. 327].

Відповідно до статті 24 Закону України «Про Службу безпеки України» цей орган, реалізуючи покладені на нього завдання, виконує широкий комплекс функцій, спрямованих на забезпечення державної безпеки. Зокрема, Служба безпеки України здійснює інформаційно-аналітичну діяльність з метою сприяння ефективному прийняттю управлінських рішень органами державної влади у сферах внутрішньої та зовнішньої політики, оборони, соціально-економічного розвитку, науково-технічного прогресу, екологічної безпеки та інших напрямів, пов'язаних із захистом національних інтересів держави. Важливим напрямом діяльності Служби є проведення контррозвідувальних заходів щодо забезпечення безпеки дипломатичних представництв, консульських установ та інших державних органів за кордоном, а також захист державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності та безпеки громадян України за межами держави. До компетенції Служби безпеки України також належить виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, розслідування яких віднесено законодавством до її підслідності, проведення досудового розслідування у відповідних кримінальних провадженнях та розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування або суду. Поряд із цим Служба здійснює комплекс контррозвідувальних заходів, спрямованих на попередження, виявлення та припинення розвідувально-підривної діяльності проти України. Суттєве значення у діяльності Служби має забезпечення захисту державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності держави від протиправних посягань з боку окремих осіб або їх об'єднань. У межах своїх повноважень Служба здійснює контррозвідувальне забезпечення оборонно-промислового комплексу, діяльності Збройні Сили України та інших військових формувань, а також стратегічно важливих

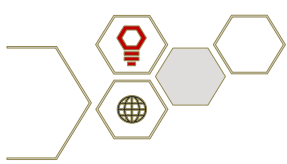
об'єктів енергетики, транспорту, зв'язку й інших галузей економіки. Важливим напрямом діяльності є участь у реалізації заходів щодо охорони державної таємниці відповідно до законодавства, а також контроль за дотриманням установленого порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації. Крім того, Служба безпеки України сприяє суб'єктам господарювання у забезпеченні збереження комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди національним інтересам держави. У межах своєї компетенції Служба також здійснює профілактику правопорушень у сфері державної безпеки, забезпечує захист осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі виникнення загрози їх життю, здоров'ю чи майну, а також бере участь у відновленні прав осіб, які зазнали незаконних репресій. Окремі повноваження Служби безпеки України пов'язані із взаємодією з іншими державними органами. Зокрема, вона сприяє Державній прикордонній службі України в охороні державного кордону, надає допомогу Національній поліції України та іншим правоохоронним органам у протидії кримінальним правопорушенням, а також бере участь у забезпеченні правового режиму воєнного або надзвичайного стану та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Крім того, Служба безпеки України бере участь у формуванні державної політики щодо в'їзду іноземців в Україну, їх перебування на території держави та може приймати рішення щодо заборони в'їзду, скорочення строку перебування або примусового повернення іноземців та осіб без громадянства до країни походження чи третьої держави. Важливим напрямом діяльності Служби є проведення наукових досліджень та впровадження їх результатів у практику оперативно-службової діяльності, участь у міжнародному співробітництві, зокрема у взаємодії з Радою Безпеки ООН щодо формування санкційних списків осіб і організацій, причетних до терористичної діяльності. Також до повноважень Служби належить формування та ведення переліку терористичних організацій, протидія технологічному тероризму, забезпечення

фізичного захисту ядерних установок і радіоактивних матеріалів, здійснення технічного регулювання у сфері спеціальних технічних засобів отримання інформації, управління державним і військовим майном, що перебуває у сфері її управління, а також виконання інших завдань, визначених законодавством або доручених Президентом України у сфері забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави [4].

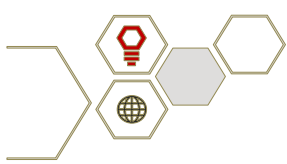
Як справедливо зазначають Власюк О.С. та Шмоткін О., Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, діяльність якого спрямована на забезпечення державної безпеки. У цьому дослідженні неодноразово підкреслюється, що СБУ виступає важливим елементом системи національної безпеки держави, центральним об'єктом якої є права і свободи людини та громадянина. У зв'язку з цим органи цієї спеціальної служби не лише здійснюють захист суб'єктивних прав громадян під час реалізації правоохоронних функцій та гарантують їх дотримання у процесі правозастосовної діяльності, але й сприяють практичній реалізації інших складових відповідного юридичного механізму забезпечення прав людини. Саме належний рівень державної безпеки, за відсутності суттєвих загроз і ризиків, створює необхідні передумови для ефективного впровадження міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини. Значна частина зазначених завдань реалізується Службою безпеки України у процесі здійснення адміністративної діяльності, безпосередньо спрямованої на забезпечення національної безпеки. Така діяльність передбачає застосування визначених законодавством методів та інструментів управлінського впливу. Водночас методи адміністративної діяльності СБУ повинні узгоджуватися з основними принципами її функціонування та відповідати вимогам чинного законодавства [14, с. 450; 15, с. 270; 16, с. 128].

На думку Швайки М.М., для забезпечення ефективного функціонування національного юридичного механізму захисту суб'єктивних прав громадян СБУ здійснює як внутрішню, так і зовнішню адміністративну діяльність,

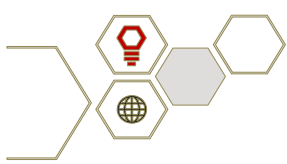
використовуючи комплекс спеціальних юридичних форм і методів регулювання. Внутрішня діяльність спрямована на організацію та управління внутрішньою структурою відомства, тоді як зовнішня передбачає забезпечення адміністративно-правового регулювання реалізації, охорони й захисту суспільних відносин, учасниками яких є невідконтрольні суб'єкти. У цьому контексті важливу роль відіграє також організація співпраці СБУ з іншими публічними органами, громадянами та іншими учасниками цих процесів [17].

Аналіз чинного законодавства, яке регулює діяльність Служби безпеки України, вказує на низку системних проблем, що потребують вирішення. По-перше, Закон України «Про Службу безпеки України» 1992 року, навіть із численними змінами та доповненнями, все ще спирається на застарілі концептуальні підходи до визначення завдань і функцій служби. Це не відповідає сучасним реаліям, зокрема умовам гібридної війни. Понятійно-категоріальний апарат закону не враховує сучасні загрози, такі як інформаційні операції іноземних держав, кібершпигунство та атаки на критичну інфраструктуру. Це значно ускладнює правову кваліфікацію таких дій і стримує можливості СБУ ефективно реагувати на нові виклики. По-друге, норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», які регулюють підстави та порядок проведення негласних заходів, є недостатньо чіткими та інколи суперечать процесуальним гарантіям, прописаним у Кримінальному процесуальному кодексі України. Це створює правові колізії, підвищує ризик порушень конституційних прав громадян і ускладнює правозастосування. По-третє, законодавство досі не містить чітких критеріїв розмежування повноважень між СБУ та іншими правоохоронними органами, такими як Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань та Національна поліція. Це призводить до дублювання функцій і конкуренції всередині правоохоронної системи, що негативно відображається на її ефективності. Зважаючи на зазначені проблеми, першочергові напрями

реформування адміністративно-правового регулювання діяльності СБУ мають включати такі кроки: оновлення Закону України «Про Службу безпеки України» з огляду на актуальні безпекові виклики та стандарти демократичного управління; визначення чітких підстав, строків та порядку проведення негласних заходів із забезпеченням обов'язкового судового контролю; усунення колізій між законодавством про оперативно-розшукову діяльність та Кримінальним процесуальним кодексом шляхом їх гармонізації; встановлення прозорих меж компетенції між СБУ та іншими правоохоронними органами; а також адаптація законодавства у сферах кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури відповідно до стандартів Європейського Союзу, зокрема Директиви NIS2 та положень щодо захисту персональних даних.

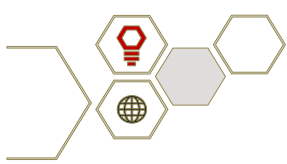
Висновки: Отже, Служба безпеки України є одним із головних елементів системи забезпечення державної та національної безпеки країни. Її функціонування регламентується набором нормативно-правових актів, які визначають правові основи діяльності цього органу, його завдання, компетенції та повноваження. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі ключові висновки. По-перше, адміністративно-правовий статус СБУ має подвійну природу. З одного боку, служба виступає органом виконавчої влади спеціального призначення з широкими дискреційними повноваженнями, а з іншого – правоохоронним органом, чия діяльність безпосередньо впливає на конституційні права і свободи громадян. Ця подвійність диктує необхідність удосконалення адміністративно-правового регулювання та посилення механізмів контролю. По-друге, виявлені системні колізії та прогалини в чинній нормативно-правовій базі. Йдеться, зокрема, про суперечності між Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом у частині правил проведення негласних заходів, а також про відсутність чіткого розмежування повноважень між СБУ та іншими правоохоронними

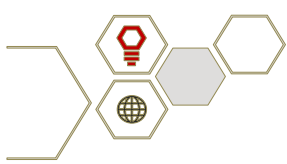
структурами. По-третє, доведено, що в умовах воєнного стану спостерігається фактичне розширення функцій СБУ без належного нормативного закріплення й оновлення механізмів контролю. Це створює ризик для дотримання прав і свобод громадян. На основі цих висновків пропонуються конкретні рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності СБУ: 1. Необхідне ухвалення нової редакції Закону України «Про Службу безпеки України», яка має передбачати сучасні підходи до реагування на загрози, такі як гібридні операції, кібершпигунство та атаки на критичну інфраструктуру. Закон має також чітко окреслити повноваження Служби в умовах воєнного і надзвичайного стану. 2. Необхідно гармонізувати положення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» із нормами Кримінального процесуального кодексу щодо підстав, термінів і судового контролю за проведенням негласних заходів. Це дозволить уникнути зловживань і обмежити ризики порушення прав громадян. 3. Варто адаптувати законодавство України у сферах кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури та персональних даних до стандартів ЄС, зокрема до Директиви NIS2. Це сприятиме підвищенню ефективності роботи СБУ та відповідності євроінтеграційним зобов'язанням України. Реалізація цих рекомендацій дозволить досягти оптимального балансу між забезпеченням ефективної діяльності СБУ у сфері національної безпеки й дотриманням прав і свобод громадян. Це сприятиме зміцненню довіри суспільства до державних інституцій і гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами у сферах прав людини та державної безпеки.

Список використаних джерел

1. Джафарова О.В., Шатрава С.О., Лещенко Д.О. Адміністративно-правове забезпечення прав та свобод людини і громадянина службою безпеки України: питання сьогодення. *Наукові записки. Серія: право*. Випуск 15. 2023. С. 42-46. DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-42-46.

2. Гриценко В.Г., Сокурєнко О.А. Адміністративно-правове забезпечення державної та національної безпеки органами Служби безпеки України в умовах воєнного стану. *Наукові записки. Серія: право*. Випуск 16. 2024. С. 75-79. DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-75-79.
3. Серєда О.Г, Свічкарьова Я.В. Правничі компетентності та повноваження служби безпеки України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. № 3. Том 35 (74). 2024. С. 118-122. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.3/19>
4. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст.382.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст.241.
6. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст.93.
7. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року №638-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. Ст.180.
8. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 12. Ст.89.
9. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст.303.
10. Умаєв Б. Особливості соціального захисту військовослужбовців і працівників Служби безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. № 70. 2022. С. 248–250. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.38>.
11. Брусакова О.В. Правові основи діяльності служби безпеки України як суб'єкта публічної влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. №12. 2023. С. 533-535. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/130>.

12. Каглинський О.Є. Правові засади діяльності Служби безпеки України як суб'єкта сфери безпеки і оборони. *Нове українське право*. Вип. 3. 2022. С. 68-74. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.10>.
13. Бережной С.М. Завдання Служби безпеки України як суб'єкта захисту державного суверенітету та територіальної цілісності. *Держава та регіони. Серія: Право*. № 2 (80). 2023. С. 326-330. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.2.57>.
14. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. Київ: НІСД, 2016. 528 с.
15. Шмоткін О.В. Філософсько-правові аспекти діяльності Служби безпеки України по забезпеченню прав особи. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Т. 8. 2009. С. 270–277.
16. Гриценко В.Г. Сутність та особливості забезпечення службою безпеки України національної безпеки держави як об'єкта адміністративно-правової охорони та захисту. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. Випуск 82: частина 2. 2024. С.126-129. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.19>
17. Швайка М.М. Місце і Служби безпеки України в реалізації адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян значення. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. №4 С.282-286. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.47>.